

OKOLICE NAUKI**THEMERSONOWIE (NIE TYLKO) DLA DZIECI**

Historia polskiej literatury dla dzieci i młodzieży ma jeszcze wiele mniej znanych rozdziałów. Jednym z nich jest twórczość awangardowych artystów Franciszki i Stefana Themersonów. Ona (z domu: Weinles, ur. 1907 w Warszawie, zm. 1988 w Londynie) była rysowniczką, malarką, scenografką i realizatorką filmową. On (ur. 1910 w Płocku, zm. 1988 w Londynie) był poetą, prozaikiem, eseistą, dramaturgiem i reżyserem filmów eksperymentalnych. Oboje byli również wydawcami, m.in. założyli i prowadzili w Londynie Gaberbocchus Press słynące z niekonwencjonalnych publikacji.

W opublikowanej niedawno monografii Themersonowie dzieciom Beata Gromadzka zajmuje się bardzo ważnym, choć przez badaczy dotychczas marginalizowanym, wczesnym okresem działalności artystycznej

Themersonów. W tej twórczości badaczka wyróżnia kilka mniej lub bardziej rozproszonych bloków. Najważniejszym z nich były projekty artystyczne z tekstami Stefana i ilustracjami Franciszki we wspólnie przygotowanej oprawie typograficznej. Efekt tej współpracy stanowią

m.in. następujące książki: Historia Felka Strąka (1931), Jacuś w zaczarowanym mieście (1932), Narodziny liter (1932), Nasi ojcowie pracują (ok. 1932), Był gdzieś haj taki kraj. Była gd taka wieś (1935), Pan Tom buduje dom... (1938), Przygody Pędzka Wyrzutka (1958). Ponadto oboje współpracowali z przedwojennymi redakcjami czasopism dla dzieci i młodzieży, m.in. „Płomyka” i „Płomyczka”. Stefan Themerson napisał również teksty do podręczników szkolnych z lat 1937–1938.

Wspólne publikacje Themersonów stanowiły nowatorską formę książki obrazkowej dla młodego czytelnika. Wyróżniały się przede wszystkim następującymi cechami: dynamiczny i uproszczony rysunek o wyrazistej kresce, oryginalna kompozycja kolumny, rozbitcie tradycyjnego podziału na tekst i obraz. Jak podkreśla autorka monografii: „artyści stworzyli nowoczesny model komunikacji z niedorośłym odbiorcą za pośrednictwem znaku słowno-obrazowego. [...] Franciszka i Stefan wyprzedzili swoją epokę, tworząc oryginalny i uniwersalny typ narracji właściwy dla świata interfejsów”.

Dwoistość artystycznej postawy Themersonów polegała na tym, że „z jednej strony z aprobatą przyglądali się nowym nurtom i tendencjom oraz chętnie zgłaszali do nich akces, a z drugiej strony cechowała ich wywrotowość i dążenie do artystycznej wolności”. Stąd ich twórczość adresowana do młodego odbiorcy była uczciwa i wolna od infantylizmu, zachowująca autonomię niedorośłego czytelnika. Być może dlatego jednym z najważniejszych i najczęściej pojawiających się motywów w utworach Themersonów jest motyw wędrowki. Bohaterami kierują bowiem nigdy niezaspokojona potrzeba zmiany oraz wewnętrzny przymus poszukiwania nowych doznań, przygód i ludzi.

Starannie udokumentowana monografia Beaty Gromadzkiej nie tylko pokazuje bogactwo i różnorodność twórczości Themersonów, lecz także uwypukla dwuadresowość dorobku, z którego radość i mądrość czerpać mogą zarówno czytelnicy młodszy, jak i starsi. Potwierdzają to m.in. wznowione w XXI w. przez wydawnictwa Iskry, Widnokrąg i Festina Lente niektóre książki stworzone przez artystyczny tandem. Jest wśród nich wierszowana opowieść Był gdzieś haj taki kraj, której fragment pozwolę sobie zacytować (ilustracje można odnaleźć w omawianej książce i internecie): „Był gdzieś, haj! / taki kraj: / nazywał się – / Alibajdadzikafrajdawtomigraj. / A w tym kraju / po ulicy / chodzili dzicy / Alibajdadzikafrajdawtomigraje. / A w tym kraju Alibajdadzikafrajdawtomigraju / były domy / ze słomy”.

Na zakończenie warto wspomnieć, że w 2015 r. spuścizna artystyczna Themersonów została zdeponowana w Bibliotece Narodowej w Warszawie, która opracowuje, digitalizuje i udostępnia te cenne zbiory na stronie polona.pl.

Marcin Lutomiński

Beata GROMADZKA, Themersonowie dzieciom, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2019.

[← WRÓĆ](#)

PARTNERZY

FORUM AKADEMICKIE

KONTAKT PROMOCJA WYDAWCA FORUM
AKADEMICKIE

FORUM
KSIĄŻKI

REGULAMIN
E-PRENUMERATY

POLITYKA
PRYWATNOŚCI

© FUNDACJE FORUM AKADEMICKIE PROJEKT I REALIZACJA RSO.PL